

SUNUŞ

Bir taraftan son otuz yıldır ülkemizde olagelen değişimler, gelişmeler ve sanayileşme koşutunda hız kazanan kentleşme diğer taraftan gelişen ulaşım olanaklarının ve iletişim kolaylıklarının koşutunda kent dışı alanlara kaymaya başlayan sanayinin toprak talepleri ve toplumun giderek artan dinlenme-eğlenme ile iç turizm talepleri, kırsal alanlarda tarım topraklarının ve kırsal kaynakların ülke ekonomisine zarar verecek ölçüde yok edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu durum ülkesel arazi topraklarının kullanımında çok önemli sorunlar ortaya koymaktadır. Sorunun önemi ise Avrupa konseyinin kırsal alanlarla ilgili bir kampanyayı yakın gelecekte başlatması kararı ile daha iyi anlaşılmaktadır.

İşte bu yılki Kasım kolokyumunun düzenlenmesinde , Türkiye'de 8.ci (Dünya'da 35.ci) Dünya Şehircilik günü etkinlikleri içinde yer alan geleneksel konuyla bu önemli sorunun çeşitli yönleriyle ele alınmasını, darboğazların belirlenmesini ve sonuçta yönlendirici, fakat en azından düşündürücü nitelikli sonuçlar elde edilmesi hedef alınmıştır. Gerek kamu sorumluları, gerekse bilimsel araştırma birimleri ve üniversitelerimizin katkılarıyla da istenilen düzeyde bir tartışma ortamı yaratılmıştır.

Dünya Şehircilik günü kolokyumlarının ilkinden bu güne kadar konular ülke genelindeki sorunlarla ilgili olarak seçilmiştir. Bunun belirli bir amacında bulunmaktadır. Ele alınan konular ve her yıl elde edilen sonuçlar önemli ve yön verici hususları içermektedir. Bu yılki sonuçların da bu doğrultuda olduğunu belirtebilirim. Hatta bu sonuçların önceki sonuçlarla benzer bir takım yanları bulunduğu da görülmektedir. Bunun yorumlanmasını ise ekte bulacaksınız.

9.cu Dünya Şehircilik gününde kolokyum teması; "Kentleşme ve Sanayileşme etkileşimi bir sanayi kentinin planlama ve uygulama sorunları: Eskişehir örneği" olarak belirlenmiş bulunmaktadır. Bu kolokyum Eskişehir Anadolu Üniversitesi ile işbirliği içinde gerçekleştirilecektir.

10.cu yıl toplantısında ise her beş yılda bir yapılması kararlaştırılan ve ilki Ankara'da O.D.T. Üniversitesince düzenlenmiş olan "Türkiye Şehircilik Kongresi" nin ikincisi İstanbul'da Mimar Sinan Üniversitesinde yapılacaktır. Takibeden kolokyumun ise, teması muhtemelen Güney Anadolu projesi G.A.P. ile ilgili olarak Elazığ Fırat Üniversitesi ve Malatya İnönü Üniversiteleriyle B. İskan Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, DPT' nin sağlayacağı araştırma olanaklarına bağlı olarak güney doğuda yapılması düşünülmektedir. Görülmektedirki Dünya Şehircilik günü etkinlikleri ve Kolokyum tartışmaları giderek ülke sahında üniversite kentlerimizdeki üniversitelerle işbirliği sonucu etkin biçimde yaygınlaşmaktadır.

Böylece Dünya şehircilik gününün, etkinlikleri ve gelenekselleşen kolokyum vasıtasıyla şehircilik kavramının ve sorunlarının anlaşılmasına, çözüm yolları bulunmasına katkı sağlanması dahada mümkün olmaktadır.

İşte bu çerçevede Çukurova Üniversitesi ile işbirliği içinde gerçekleştirilmiş olan 8.ci Dünya Şehircilik Günü Kolokyum ve Panel sonuçlarının ilgili kurum, kuruluş ve kişilerin değerlendirmesine sunuyorum ve yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Mehmet Çubuk

Dünya Şehircilik Günü Türkiye
Daimi Komite Başkanlık Sekreteri

012623

Mimar Sinan Üniversitesi

Merkez Kütüphanesi

Demirbaş No: 012623.....

Konu No:

"Sanayi Yerleşimi, Turizm Yerleşmeleri ve Tarım Topraklarının Ülkesel Arazi Kullanımı İçinde Değerlendirilmesi" konulu kolokyumda sunulan bildirimler, yapılan tartışmalar ve panel konuşmalarını değerlendiren derleme ve değerlendirme komitemiz (x) kolokyum ve panel konuşmalarının her aşamasında yapılan saptama, eleştiri ve önerileri genelde iki bölümde toplamış ve derlemiştir. Böylece derlemenin sunuluşu;

- Bölüm 1— Saptamalar, eleştiriler, darboğazlar ve sorunlar
Bölüm 2— Tartışmalardan çıkan sonuçlar ve öneriler
Bölüm 3— Değerlendirme sentez denemesi olarak yapılmıştır.

BÖLÜM -I- SAPTAMALAR, ELEŞTİRİLER, DARBOĞAZLAR VE SORUNLAR

- 1-1- Üretilmesi mümkün olmayan ve değerli bir doğal kaynak olan arazi yada toprak, tarım içi ve tarım dışı amaca dönük plansız, dengesiz bir şekilde kullanılmakta ve bu önemli sorunlar yaratmaktadır.
- 1-2- Yanlış arazi kullanımları ve uygun olmayan tahsisler ve yerleşimleri önemli mekansal, ekonomik ve sosyal sorunlar yaratmaktadır.
- 1-3- Ülkede beşeri yerleşmelerde, sanayi yerleşimi turizm yerleşmeleri ve tarım arazileriyle ilgili kararlar ülkesel arazi kullanım çerçevesinde ele alınmamaktadır.
- 1-4- Sektörlerdeki uygulamalar birbirlerinden bağımsız, eşgüdümsüz karar mekanizmaları tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu ise sektörler arası tamamlayıcılık yerine sektörler arası yarışma ve çatışma getirmektedir.
- 1-5- Sürekli kullanım kaynağı toprak, özelliklerine uygun ve rasyonel biçimde kullanılmamaktadır.
- 1-6- Kâr amacına dayalı yatırım kararlarında ulusal boyutlarda üretim-tüketim ilişkileri içinde dengeli bir dağılım görülmemektedir.
- 1-7- Bugün toprak ve su kaynaklarını geliştirmek üzere yaratılan olanaklar ve mali kaynaklar, projeler yetersiz bir çerçevede ele alınmaktadır.
- 1-8- Yer biçimi bilim verilerinin, plânlama ve çevre düzenleme de yeterince kullanılmadığı, yer bilimci ve plâncıların ortak çalışma ortamının henüz yaratılmadığı görülmektedir.
- 1-9- Kentleşme politikaları, kentleşme sorunlarının çözümüne yetememektedir.
- 1-10- Planlamada yaptırım gücü az olduğu için, yasa dışı yapılaşmalar ve işgaller görülmektedir.
- 1-11- KENT-KIR bütününde toprak kullanımı için etkili bir çerçeve yasası gerekmektedir, çünkü mevcut imar yasası kente dönüktür. Yeniden ele alınan yasa çalışmalarında ise bütünsel yaklaşımlara yer verilmemektedir. Parçacı düzenleme anlayışı egemen olmaktadır.
-

(x) Kolokyum ve Panel sonuçlarını derleme ve değerlendirme komitesi aşağıdaki kişilerden oluşmaktadır.

- . Prof. Dr. Mehmet Çubuk - (D. Şehircilik Günü Daimi Komite Sekreteri)
. Doç. Dr. Mesut Ayan - (D. Şehircilik Günü İzmir Alt Komite Üyesi)
. Doç. Dr. Şinasi Aydemir - (D. Şehircilik Günü Trabzon Alt Komite Üyesi)
. Öğr. Gör. Özcan Altaban - (D. Şehircilik Günü Ankara Alt Komite Üyesi)
. Doç. Dr. Türker Altan - (D. Şehircilik Günü Adana Alt Komite Üyesi)

- I-12- Kaynakların korunması için etkili ve geniş çerçeveli bir yasal düzenleme gereklidir.
- I-13- Uygulanabilir bir toprak kullanma-koruma dengesi araştıran ve getiren planlar yapılmamıştır.
- I-14- Tarım arazilerini koruyan yeterli bir yasal denetim mekanizması bulunmamaktadır.
- I-15- Tarım arazileri; – Sağlıksız Kentleşme,
– Düzensiz sanayi yerleşmeleri,
– Turistik kullanımlar,
– Büyük boyutta kamusal yatırımlar ve kabiliyetlerine göre kullanılmaması nedeniyle nitelik değiştirmekte, dolayısıyla Tarım arazisi kentsel araziye dönüşerek kaybolmaktadır.
- I-16- Ülkede tarım dışı amaçlı arazi kullanımı giderek büyük bir hız kazanmaktadır. Her yıl yaklaşık 25.000 HA. alan tarım dışı amaçla kullanıma açılmaktadır.
- I-17- Kent eteğindeki - çevresindeki - tarım topraklarından elde edilen ürünün değeri daima arazinin piyasa değerinin altında kalmakta, bu nedenle tarımsal arazi kentsel araziye dönüşmektedir.
- I-18- Sanayinin gelişmesi, bölge-kent ve kasabaların gereksinimleri açısından, planlama çerçevesinde organize olmamış-örgütlenememiş bir şekilde ortaya çıkmaktadır.
- I-19- Sanayi yer seçiminde, bölge ve alt bölge ölçeğinde bir coğrafi mekân bütünü içinde, plan hedefleri ve politikaların belirlenemediği görülmektedir.
- I-20- Bugün ülkede genel ekonomi politikalarından kaynaklanan seçmeler, sanayinin niteliği ve yerseçimini doğrudan etkilemektedir. Planla yer seçimi kararlarına ulaşmak için ülkesel düzeyde planlama yapılmakta ve bu konuda sürekli ekonomik politikalar geliştirilmemektedir.
- I-21- Bugün ülkede gerçekleştirilen sanayi bölgeleri çözüm getirici değildir. Bunlar çoğunlukla sanayinin kentler arası dağıtım aracı olarak plansız biçimde kullanılmışlardır. Bugünkü koşullarda ise bu sanayi bölgeleri, ülkesel-bölgesel ölçekte dengeli gelişme büyüme stratejilerini geliştirmekten uzak görülmektedir.
- I-22- Ülkede sanayi yerseçimi, karar ve onama mekanizması karmaşık bir durum göstermektedir. Sanayi yer seçiminde çevresel faktörler bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp incelenmemektedir.
- I-23- Turizm faaliyetleri, kırsal ortamda, çoğu kez çeşitli tarım arazilerinin kaybolması pahasına gerçekleşmektedir.

BÖLÜM II TARTIŞMALARDAN ÇIKAN SONUÇLAR VE ÖNERİLER

- II-1- Başta toprak olmak üzere doğal kaynaklar ülkesel ölçekte büyük önem taşımaktadır. Bunların ülke yararına kullanımını için ülke topraklarına çok amaçlı ve bütünleşmiş biçimde yaklaşmak, politika ve yasal araçlar yanında koordineli planlama ve düzenleme önlemleri almak zorunludur.
- II-2- Toplum yararına ülkesel arazi kullanımı stratejileri ve kırsal alanda doğal kaynakların kullanım öncelikleri belirlenmelidir.
- II-3- Ülkesel ölçekteki dinamiklerle ilgili olarak kentsel-kırsal alan birlikteliği toprağın akılcı biçimde kullanılması açısından önemle ele alınmalıdır. Kırsal alanların planlanması, tarım topraklarının korunmasında önemli ve etkili bir araç olarak ele alınmalıdır.
- II-4- Bölgesel arazi kullanım planlamasına imkan verecek çalışmalar başlatılmalıdır.
- II-5- Ülke ölçeğinde yatırım planlama ve programlaması yapılmalı ve kentleşme politikaları ile bütünleşme sağlanmalıdır.
- II-6- Toprak doğal kaynaktır. Doğal çevre ve toprak varıklarımızın değerlendirilmesi uzun vadeli olarak yapılmalıdır.
- II-7- Ülkesel arazi kullanım çerçevesine aykırı, sektörel girişimler ülkesel arazi kullanım politikaları doğrultusunda yönlendirilmelidir.
- II-8- Büyük kapasite gösteren doğal, kültürel zenginlik kaynakları; yalnızca dış turizm faaliyeti amacıyla tek yönlü kullanılmamalı aynı tür kaynakları kullanma durumundaki ülke insanının dinlenme-eğlenme ve boş zamanlarını değerlendirme gereksinimlerinin karşılanması da dikkate alınmalıdır.
- II-9- Farklı disiplinlerdeki uzmanlar arasında toprak kullanımı ve yerleşmelere dönük arazi kullanımları hakkında ortak bir program geliştirilmelidir.
- II-10- Ülke arazi kullanımında sorunlar ve çevre düzenleme planları toplumsal yarar-maliyet karşılaştırmaları gözönüne alınarak çözümlenmelidir.
- II-11- Arazi kullanım planlamasını yönlendirecek merkezi kuruluşlar arası eşgüdüm sağlanmalıdır.
- II-12- Kentleşme, çevre ve toprak politikaları birbirleriyle bütünleşmelidir.
- II-13- Yer bilim verileri oluşmadan planlama yapılmamalı, yer bilimi çalışmaları planlamada baz olarak ele alınmalıdır.
- II-14- Planlama çalışmalarında arazi kullanım potansiyeli haritaları yapılmalıdır.
- II-15- Planlamanın-özellikle kırsal alana yönelik çalışmalarda parçacı, sektörel niteliği değiştirilmelidir. Toprak ve doğal kaynaklara ülke yararına planlarla yaklaşım getirmek için bölge ölçeğinde planlama otoriteleri yaratılmalıdır.
- II-16- Merkezi ve yerel ölçeklerde, planlamanın nitelikleri ve ölçekleri yetki ve görev dağılımı ülke-kentler yararına yeniden tanımlanmış olarak örgütlenmelidir.
- II-17- Kent ve kır arasındaki çelişki ve etkileşimleri bilimsel olarak açıklamak üzere çok yönlü araştırmalara öncelik verilmeli, bu konuda üniversite ve araştırma kurumları görevlendirilmelidir.

- 11-18- Ülkesel politikalar (Gıda üretimi ve beslenme, orman ürünleri, su kaynakları enerji ve dinlenme-eğlenme, turizm vb.) arasında planlama kararları düzeyinde tamamlayıcılık ve bütünleşme sağlanmalıdır.
- 11-19- Eşgüdüm sağlamak için toprak üzerindeki ilgili çeşitli otoritelerin (merkezi-yerel) örgütsel yapıları gözden geçirilmelidir.
- 11-20- Orman köylerindeki tarımsal faaliyetler ülkesel arazi kullanımı açısından değerlendirilmelidir.
- 11-21- Ülkede toprak potansiyeli araştırması ve sınıflandırılması ile ilgili çalışmalar bitirilmelidir.
- 11-22- Toprak verimlilik merkezi kurulmalı, bununla ilgili mevzuat oluşturulmalıdır.
- 11-23- Kentleşme ve sanayileşme için tarıma en az elverişli topraklar kullanılmalıdır.
- 11-24- Ülke arazi kullanımı için ülke düzenlemede kavramsal çerçevede;
- 1- Kırsal düzenlemelerde sanayi ve turizmin geliş ve giriş koşulları tanımlanmalı,
 - 2- Sanayileşmeye ve turizme elverişli yerlerde sanayi yada turizm strüktürleri yaratılmalı,
 - 3- Sanayileşme yada turizm yerleşmeleri için gerekli donatılar-alt yapı gerçekleştirilmeli,
 - 4- Ülke arazi kullanımında belirli bir arazi rezervi politikası uygulanmalı, teşvik edilmelidir.
- 11-25- Tarım sanayi ilişkisinde uzmanlaşma-örgütlenme önemle araştırılmalıdır.
- 11-26- Tarım topraklarının korunması amacıyla kentsel-tarımsal gelişme ile optimum tarım deseni belirlenmelidir.
- 11-27- Elverişsiz tarım topraklarının kentsel kullanıma açılma ilkeleri, kullanım önceliklerinin nasıl olacağı belirlenmelidir.
- 11-28- Tarım alanları için yasal ve yönetsel koruma önlemleri alınmalıdır.
- 11-29- Tarım topraklarının korunması için.
- . Kentsel yerleşim ve sanayi alanlarının alt yapısının hizmetleri tamamlanmalı,
 - . Tarım alanlarının kirlenmesi önlenmeli,
 - . Tarım alanlarının korunması kamuya benimsenmelidir.
- 11-30- Tarım topraklarının korunması konusunda ülke genelinde ve bölgeler düzeyinde verimlilik ve işletme ölçütlerine göre bilimsel bir sınıflama yapılmalı arazi kabiliyetini belirleyen ve planlılara yol gösterici nitelikli arazi kullanım haritaları veya atlas hazırlanmalıdır.
- 11-31- Tarım topraklarının korunması yalnızca planla değil, tarım işletmelerinin desteklenmesi kredi ve işletmecilik yönünden sağlanmalıdır.
- 11-32- Ülke bütününde sanayi yer seçimi ve sanayi bölgeleri oluşturulmasında bölgelerin ekonomik yapısını etkileyecek bir optimum aranmalıdır. Bu nedenle sanayi destek hizmetleri ve politik altyapı getirilmesi, bölge bazında belli bir düzeye erişilmesi için ülkesel fiziki planlama zorunlu olmaktadır.
- 11-33- Sanayiye ait strüktürel dinarizmin çeşitli yönleri izlenmeli ve araştırma faaliyetleri ile birlikte ele alınmalıdır.
- 11-34- Sanayi bölgesi donatılı bölgedir. Bu bölgelerin yaratılmasında tarım arazilerini etkilemeyecek şekilde, uygun sítler seçilmelidir.

11-35- Sanayi bölgelerine ait tipolojik araştırmalar yapılmalı ve olayın ülke, bölge ölçeğinde düzenleme kavramı içinde ele alınması sağlanmalıdır.

11-36- Sanayi yereçimi aynı zamanda kentsel olgu ile bütünleşerek bölgenin sanayileşmeye / sanayinin bölgeye etkisi araştırılmalıdır.

11-37- Ölkede turizm amaçlı kullanımlar ve genelde turizm yerleşmeleri ülke düzenleme kavramı çerçevesinde ele alınmalıdır.

MSGSÜ
Açık Bilim Sanat Arşivi

BÖLÜM -III- DEĞERLENDİRME SENTEZ DENEMESİ

1984 yılı Dünya Şehircilik Günü programı içinde ele alınan, "Sanayi yerleşimi, Turizm yerleşmeleri ve Tarım topraklarının ülkesel arazi kullanımı içinde değerlendirilmesi" konusu çeşitli bildirimler tarafından farklı disiplinlere göre farklı bakış açıları çerçevesinde değerlendirildi. Ancak kolokyum sonunda derlenen "Saptamalar, eleştiriler, darboğazlar ve sorunlar" başlığı altındaki maddeler incelendiğinde görülen odurki ülkemizdeki hızlı kentleşmeye bağlı olarak gelişigüzel ve hızla büyüyen kentler büyük boyutlarda tarım toprağını adeta yutmaktadır ve katılımların çoğu toprak kaybı karşısında çok hassas bir tavır almaktadır.

Bu toprak kaybı, kentlerin mevcut bünyesinden dışarı kaçan veya yeni yer arayan sanayi kullanışları, konut alanları ile ve aynı zamanda doğal nitelikleri üstün yerlerde (örneğin kıyılarda) turizm yerleşmeleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Yine bu kolokyumda tüm katılanların, birleştiği noktada görülmektedir ki, ülkemizde planlama bugüne dek daima sektörel bazda konular çerçevesinde kalmış, ülke toprağı çok yönlü olarak değerlendirilmemiş, korunmamış ve ülkesel arazi kullanım anlayışı içinde ele alınmamıştır. Oysa ortaya çıkan sonuçlara göre tarım, sanayi, turizm ve genelde kentleşme mutlaka bir planlama içinde, kapsamlı ve ilişkili olarak yeni bir yaklaşımla değerlendirilmelidir.

Daha önceki toplantılarda olduğu gibi plancılar bilim adamları, kamu kuruluşlarında görevli uzmanlar ve uygulayıcı kuruluşlar "Planlama"yı savunmakta ve bu konuda işbirliği yapılmasını istemektedirler. Amaçlanan planlama ve planlı uygulamaları gerçekleştirmek için yasal tedbirlere ve her düzeyde etkin örgütlemelere gereksinim olduğu önemle vurgulanmaktadır.

Burada özetlenen sonuçlara ve getirilen önerileri daha önceki yıllarda gerçekleşen toplantıların "kolokyum ve panel sunuşları" ile karşılaştırıldığında pek çok ortak noktanın ve hatta benzerliklerin olduğu açıkça görülmektedir. Örneğin 1979 yılındaki kolokyumda da "Kentleşme ve Kırsal Alan" konularının birlikte ele alınması savunulmuş ve öneriler getirilmişti. O tarih'de kentlerin, özellikle metropoliten kentlerin, kırsal alanı ve dolayısıyla tarım topraklarını tahrip ettiği örneklerle ortaya konulmuş ve ciddi önlemler alınması istenilmişti.

Demek ki meslek çevresi, eğitim kurumları ve de kamu kuruluşlarındaki uzmanların sürekli "Planlama"yı gündeme getirmelerine rağmen bu konuda ciddi bir gelişme olmadığı da her toplantıda saptanmaktadır.

Bütün bu açıklama ve değerlendirmeden çıkan sonuç ise;

Planlamanın ülkenin geleceğine dönük olacak sosyal, ekonomik yaşamın yer alacağı fiziksel mekânı düzenlemeyi amaçladığıdır. Bu genel amaç doğrultusunda karar mekanizması, politikacı ve yöneticiler ile onlara ışık tutucu, yönlendirici bilimsel, mesleki çevrelerin ürettiği öneriler arasında asgari düzeyde paralelliklerin kurulması halinde olumlu sonuçlar alınabilecek, aksi halde bu mümkün olmayacaktır. Ülkemizde bugünkü durum (1984) özette bunu sergilemektedir.